

Γιούρο 2024: Αθλητικές αξίες και ποδοσφαιριστές σύμβολα στην κοινωνία του θεάματος

Παντελής Κυπριανός

Το ποδόσφαιρο είναι δημιούργημα των βρετανικών public schools (ιδιωτικά λύκεια) στα μέσα του 19ου αιώνα. Ήταν ένα άθλημα αναφυχής των μεσοαστικών στρωμάτων που έστελναν τα παιδιά τους στα ιδιωτικά, ελλείπει δημοσίων στο Ηνωμένο Βασίλειο, σχολεία της εποχής. Το ποδόσφαιρο, αλλιώς, ενείχε αρχικά θέση αναφυχής για τους νέους οικότροφους μεσοαστούς μαθητές.

Το ποδόσφαιρο, παιχνίδι με μπάλα, δεν είναι, όμως, επινοήση του 19ου αιώνα εκ του μηδενός. Παιχνίδια με μπάλα έχουμε στη Μεσαιωνική Ευρώπη. Αυτό που αλλάζει, και επιτρέπει στον Norbert Elias να εντάξει το ποδόσφαιρο σ' αυτό που αποκάλεσε διαδικασία εκπολιτισμού (Ελίας & Ντάνιγκ, 1997), είναι η θεσμοθέτηση κανόνων. Κανόνες όσον αφορά τον αριθμό των παιχτών, κανόνες για τη διάρκεια, κανόνες για τη διεξαγωγή του παιχνιδιού.

Από τις αρχές του 20ού αιώνα, όσο το κοινό του ποδοσφαίρου διευρυνόταν και συγκροτούνταν το ένα μετά το άλλο εθνικά πρωταθλήματα, τόσο γινόταν λαϊκό άθλημα, σύμβολο των λαϊκών τάξεων, ιδιαίτερα της εργατικής, δίπλα σε άλλα παραδοσιακά αθλήματα όπως η πυγμαχία και η πάλη. Κρίσιμες από τη σκοπιά αυτή ήταν οι πρώτες Ολυμπιάδες που είχαν και ποδόσφαιρο αλλά και ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ο Μεγάλος Πόλεμος των Ευρωπαίων. Ήδη στρατιώτες και ναύτες, κυρίως Βρετανοί, διέδιδαν το νέο άθλημα εκτός συνόρων. Έτσι συγκροτήθηκαν οι πρώτοι αθλητικοί σύλλογοι, σε διάφορες περιοχές, ανάμεσά τους και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, που περιλάμβαναν και ποδοσφαιρικές ομάδες. Ο Πανιώνιος Γυμναστικός Σύλλογος στη Σμύρνη, αργότερα ο Ηρακλής Γυμναστικός Σύλλογος στη Θεσσαλονίκη· στο ελληνικό δε βασίλειο η Παναχαϊκή Γυμναστική Ένωση, ο Πανελλήνιος Γυμναστικός Σύλλογος, ο Ποδοσφαιρικός Όμιλος Αθηνών, μετέπειτα Παναθηναϊκός Αθλητικός Όμιλος.

Στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο χιλιάδες στρατιώτες γεμίζουν το χρόνο τους παίζοντας ποδόσφαιρο. Έτσι, εισάγουν το άθλημα σε νέους τόπους, σε στρατιώτες άλλων χωρών, όπως οι στρατιώτες της Εθνικής Αμύνης στη Βόρεια Ελλάδα, σε

άλλα μέρη, σε όλα τα μέτωπα των μαχών.

1. Αξίες και εθνικοί ανταγωνισμοί

Επιστέγασμα όλων αυτών είναι η διοργάνωση ποδοσφαιρικών αναμετρήσεων σε επίπεδο ηπείρου ή πλανήτη. Λίγα χρόνια μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά την επιτυχία στις πρώτες Ολυμπιάδες, διοργανώνεται το 1930 στην Ουρουγουάη, το πρώτο παγκόσμιο κύπελλο, το πρώτο Μουντιάλ. Δεν σημειώνει μεγάλη επιτυχία αλλά αφήνει παρακαταθήκη. Λόγω της γενικότερης οικονομικής και πολιτικής κατάστασης αλλά και λόγω της απόστασης συμμετέχουν μόνο 13 ομάδες, 9 από την αμερικανική ήπειρο και 4 από την ευρωπαϊκή. Το άθλημα, όμως, έχει δυναμική και αυξανόμενη απήχηση. Εκεί αποσκοπεί ο Μπενίτο Μουσολίνι με την ανάληψη του δεύτερου Μουντιάλ, το 1934 στη Ρώμη, να διαφημίσει τη δική του φασιστική Ιταλία. Και τα καταφέρνει καθώς, πέρα από τα νέα μεγαλοπρεπή στάδια και την κατάκτηση του κυπέλλου, στη ζωή μας έχει μπει ήδη το ραδιόφωνο που αλλάζει κυριολεκτικά την πληροφορία και την εικόνα μας για τον κόσμο.

Έτσι ξεκινά μια ιστορία που κρατά μέχρι σήμερα. Στο ίδιο μοτίβο μεταπολεμικά, οργανώθηκαν τα κύπελλα εθνών ανά ήπειρο, Από το 1960 μέχρι σήμερα, κάθε τέσσερα χρόνια, όπως ακριβώς και τα Μουντιάλ, οργανώνεται το Ευρωπαϊκό Κύπελλο Εθνών, το γνωστό μας Euro (Γιούρο), ο σημαντικότερος ποδοσφαιρικός θεσμός σε επίπεδο της ηπείρου μας, με τη μεγαλύτερη προβολή και τηλεθέαση μετά το Μουντιάλ. Σ' αυτόν αναφερόμαστε εδώ, στην τελευταία του διοργάνωση το 2024 στη Γερμανία, σε επτά «ποδοσφαιρόφιλες» γερμανικές πόλεις με επίκεντρο βέβαια, την πρωτεύουσα της ενοποιημένης Γερμανίας, το Βερολίνο.

Σε μια εποχή, όπως η δική μας, υπερεθνικών συσσωματώσεων, τόσο τα Μουντιάλ όσο και τα Γιούρο, αναδείχτηκαν σε ισχυρά μέσα ανάδειξης των εθνών και ενίοτε συγκεκριμένων καθεστώτων και ιδεολογιών. Ασφαλώς και το ένα και το άλλο αντίκεινται στις αρχές του αθλητισμού και του ολυμπιακού ιδεώδους, που ομνύουν στην ειρηνική συνύπαρξη ανθρώπων, λαών και εθνών, την άμιλλα, τη συναδέλφωση, την προαγωγή αξιών. Και οι δύο θεσμοί, Μουντιάλ και Γιούρο, όπως όλοι οι αγώνες και ιδιαίτεροι οι Ολυμπιακοί, έχουν να επιδείξουν αποτελέσματα προς την κατεύθυνση αυτή. Την περίοδο του ψυχρού πολέμου έφεραν πιο κοντά χώρες και έθνη που δεν είχαν καθόλου επαφές. Ο κανόνας αυτός, βέβαια, επιδέχεται εξαιρέσεις όπως ο αποκλεισμός της Ρωσίας, μετά την εισβολή στην Ουκρανία, από όλες τις αθλητικές διοργανώσεις.

Θυμίζουμε ότι σ' όλες αυτές τις ποδοσφαιρικές διοργανώσεις αναμετρώνται

εθνικές ομάδες, εκπρόσωποι δηλαδή εθνικών κρατών, σε κάποιες περιπτώσεις εθνών. Στη συνθήκη αυτή, έθνη, εθνικά κράτη και κάποια καθεστώτα επιχείρησαν να εκμεταλλευτούν αυτές τις διοργανώσεις: ολοκληρωτικά καθεστώτα και δικτατορίες στο παρελθόν, όπως η φασιστική Ιταλία και η ναζιστική Γερμανία, πιο πρόσφατα η δικτατορία Βιντέλα στην Αργεντινή, το 1978. Αλλά και άλλες χώρες που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση τέτοιων αθλητικών συμβάντων δεν χάνουν την ευκαιρία να την αξιοποιήσουν για την ποικιλόμορφη προβολή της χώρας, του έθνους τους.

Η προβολή δεν είναι πια τόσο «προκλητική» όσο στο παρελθόν με στόχο την ανάδειξη ενός καθεστώτος, της «νέας Ιταλίας», του εθνικοσοσιαλισμού ή του «νέου σοβιετικού ανθρώπου». Περισσότερο προέχει η προαγωγή της χώρας, η προβολή της, η προβολή της ιστορίας, της πολιτιστικής της κληρονομιάς, των επιτευγμάτων της, παλιών και νέων. Με δυο λόγια, η απροκάλυπτη προβολή ενός καθεστώτος, ενός έθνους στις μέρες μας περνά σε επίπεδο λόγου και εικόνας σε δεύτερη μοίρα, πίσω από τα αθλητικά ιδεώδη και τις συνταγές παραγωγής ενός επιτυχημένου αθλητικού πολυθεάματος, ουσιαστικά μιας δημοφιλούς αθλητικής διοργάνωσης, αξιοποιήσιμης στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Η διοργάνωση αθλητικών συμβάντων μεγάλης εμβέλειας, ιδιαίτερα ποδοσφαιρικών, κοστίζει. Στα πολλά σύγχρονα στάδια και την εξυπηρέτηση των αθλητών και των ομάδων προστέθηκε τις τελευταίες δεκαετίες η ασφάλεια: ασφάλεια των εγκαταστάσεων, των αθλητών, του κοινού. Γι' αυτό πολλές χώρες, ιδιαίτερα «μικρές» και μη οικονομικά εύρωστες, δεν επιδιώκουν την ανάληψή τους ή την επιδιώκουν σε συμμαχία με άλλες όμορες χώρες. Αυτό αφορά και τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων που μετά τη διοργάνωση στο Πεκίνο αποδείχτηκε πολυδάπανη. Για τη διοργάνωσή τους χρειάζονται σημαντικές υποδομές και πολλά στάδια που μόνο σχετικά μεγάλες πλούσιες χώρες μπορούν να διασφαλίσουν.

2. Έθνη και ποδοσφαιρικά είδωλα στην πολυπολιτισμική κοινωνία του θεάματος

Αλλά και στις πλούσιες χώρες ο εθνικισμός στα μεγάλα αθλητικά γεγονότα, ιδιαίτερα το ομαδικά, όπως το ποδόσφαιρο, στα οποία συμμετέχουν εθνικές ομάδες, δεν λείπει. Αναντίρρητα, τα πολυπληθέστερα έθνη έχουν συνήθως μικρότερη ανάγκη να τον εκδηλώσουν ανοιχτά και έντονα. Κατά τεκμήριο νοιώθουν αρκετά ισχυρά. Επιπλέον διαθέτουν ομάδες ικανές να διακριθούν. Ωστόσο, και εδώ δεν απουσιάζουν οι εθνικιστικές εξάρσεις. Ενδεικτικά, το τελευταίο Γιούρο, το 2024, διοργανώθηκε

στη Γερμανία. Η χώρα δεν είχε τόσο ανάγκη να δηλώσει παρούσα, ενωμένη και ισχυρή όσο το 1992 στα στάδια της Σουηδίας, λίγο μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου και την ενοποίησή της. Κι όμως, η δίψα της διάκρισης, της κατάκτησης του τροπαίου εντός έδρας αποτελούσε ένα καθόλα θελκτικό δυνητικό υπόστρωμα για την εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών.

Η περηφάνεια και ακόμη περισσότερο ο εθνικισμός εκφράζονται ποικιλόμορφα, με χίλια πρόσωπα και προσωπεία. Μέσα από συλλογικές τελετουργίες, που ξεκινούν από το σπίτι και τα παρακείμενα καφέ και μπαρ ως τις ογκώδεις δημόσιες συναθροίσεις. Αυτά δεν λείπουν σχεδόν πουθενά, σε καμία χώρα. Ασφαλώς οι τελετουργίες αυτές διαφέρουν όσον αφορά το περιεχόμενο, το οποίο συναρτάται με τις ταυτότητες των εμπλεκομένων και το είδος της αντιπαράθεσής τους με τους άλλους.

Υπό το πρίσμα αυτό, μπορούμε να δούμε συνολικότερα τη συνάντηση του εθνικισμού με το ποδόσφαιρο και τις σχετικές τελετουργίες τα τελευταία χρόνια. Στη δεκαετία του 1990, μετά την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», ο εθνικισμός δεν ήταν τόσο έκδηλος στις ευρωπαϊκές χώρες, τουλάχιστον δεν εκφράζονταν πολιτικά και κομματικά. Αυτό επέτρεπε σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες, στην ενοποιημένη Γερμανία κατά πρώτον ως κυρίαρχη οικονομική δύναμη στη γηραιά ήπειρο να εμφανιστεί γενναιόδωρη απέναντι στις χώρες εκείνες που αποτελούσαν στο παρελθόν τμήματα της πρώην Σοβιετικής Ένωσης ή βρισκόνταν στη ζώνη επιρροής της. Έτσι, διευρύνθηκε η μετέπειτα Ευρωπαϊκή Ένωση και η ενοποιημένη Γερμανία κατοχύρωσε την κυριαρχία της.

Έκτοτε τα πράγματα άλλαξαν δραματικά. Η ακροδεξιά απλώθηκε παντού στην Ευρώπη, ρίζωσε, έγινε σημαντική δύναμη. Η επιστροφή στο έθνος και ο εθνικισμός έγιναν αντίστοιχα ένα από τα κεντρικά επίδικα της ευρωπαϊκής πολιτικής σκηνής. Έτσι διαπερνάνε και τις αθλητικές πρακτικές που, όπως είπαμε, θεμελιώθηκαν σε αξίες σε μεγάλο βαθμό αντίθετες με το πνεύμα του εθνικισμού. Μάλιστα βρίσκουν ευνοϊκό έδαφος στις αθλητικές εκδηλώσεις με εθνικές ομάδες.

Στο πρόσφατο Γιούρο είχαμε εθνικιστικά στοιχεία και εξάρσεις αλλά αυτές δεν κυριάρχησαν. Ίσως γιατί η διοργανώτρια χώρα δεν έφτασε τόσο μακριά όσο πίστευε και ήθελε. Μόλις στα προημιτελικά και αυτό με το ζόρι. Με τη μάλλον απροσδόκητη «αντίσταση» μικρο-μεσαίων εθνικών ομάδων είχαμε μια επιστροφή στις θεμελιώδεις ποδοσφαιρικές αξίες. Σ' αυτό συνέβαλε και η κυριαρχία της κοινωνίας του θεάματος, στην προκειμένη περίπτωση η κοινωνία του ποδοσφαιρικού θεάματος.

Η αντίσταση, σε κάποιες περιπτώσεις η κατίσχυση, κάποιων ομάδων επανάφερε

στον ορίζοντα ένα από τα χαρακτηριστικά του ποδοσφαίρου, ιδιαίτερα σε επίπεδο εθνικών ομάδων, το απρόβλεπτο. Η αναπάντεχη κατίσχυση στο παρελθόν εθνικών ομάδων, όπως η Δανία το 1992 και η Ελλάδα το 2004, ξανάφεραν στο προσκήνιο το ενδεχόμενο αυτό. Το ποδόσφαιρο πηγή εκπλήξεων, συγκινήσεων, του αναπάντεχου. Ταυτόχρονα η μη καλή απόδοση εθνικών ομάδων που συγκαταλέγονταν στα φαβορί για την κατάκτηση του τίτλου το 2024, όπως η Γαλλία και η Αγγλία, και το όμορφο θέαμα που προσέφεραν άλλες ομάδες, κυρίως η Ισπανία και σε δεύτερο βαθμό η Ελβετία και η Δανία, ξανάέβαλαν στο τραπέζι το ζήτημα των ποδοσφαιρικών αξιών και της δικαιοσύνης.

Να κερδίσει ο καλύτερος. Αυτό ήταν το βασικό μότο ανάμεσα σε αυτούς που είτε δεν συμμετείχαν λόγω μη πρόκρισης των ομάδων τους είτε αυτών που αποκλείστηκαν στη συνέχεια. Θα ήταν άδικο να κερδίσουν παραδοσιακά φαβορί που δεν έπαιζαν καλό ποδόσφαιρο ή έπαιζαν αντι-ποδόσφαιρο όπως η Γαλλία και η Πορτογαλία αλλά και, σε δεύτερο βαθμό, η Γερμανία και η Αγγλία. Η πρώτη αυτή επιλογή συμπαρέσυρε και μία δεύτερη. Η μη καλή απόδοση μεγάλων αστέρων των ομάδων αυτών όπως ο Κριστιάνο Ρονάλντο και -σε μικρότερο βαθμό- ο Κιλιάν Εμπαπέ αλλά και άλλων, κυρίως Άγγλων και Γερμανών, είχε ως αποτέλεσμα την προσωρινή τουλάχιστον αποκαθήλωση βεντετών. Αφού δεν έπαιζαν καλά δεν άξιζαν την υποστήριξη, το θαυμασμό μας.

Τα βλέμματα στράφηκαν στην πολυνίκη του θεσμού, ιδιαίτερα τον 21ο αιώνα, Ισπανία. Έπαιζε από την αρχή καλύτερα, σημείωνε πολλά τέρματα και είχε άλλα τρία πρόσθετα χαρακτηριστικά. Δεν είχε μεγάλες βεντέτες όπως οι άλλες ομάδες, ήταν ίσως η πιο νεανική ηλικιακά και οι νεαροί ανερχόμενοι αστέρες της ήταν Ισπανοί με καταγωγή από άλλες χώρες, παιδιά μεταναστών κυρίως από την Αφρική.

Όλα αυτά είχαν τη δική τους αξία. Οι αστέρες δεν ήταν οι παλιοί, οι γνωστοί, αλλά νέοι, ανερχόμενοι. Νέοι όχι μόνο στο ποδοσφαιρικό στερέωμα αλλά και ηλικιακά. Ο νεότερος δεν ήταν ούτε 17 ετών, άλλοι μόλις που ξεπερνούσαν τα 20. Τέλος, και αυτό είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον, οι νέοι αυτοί ποδοσφαιριστές είτε ήταν παιδιά μεταναστών, όπως οι δύο αποκαλύψεις της εθνικής Ισπανίας Λαμίν Γιαμάλ και Νίκο Γουίλλιαμς, είτε έπαιζαν αν και πολύ νέοι, όπως ο ηγέτης των Άγγλων Τζουντ Μπέλιγχαμ, στο εξωτερικό.

Η εικόνα αυτή έδωσε μια νέα εικόνα για το ποδόσφαιρο. Καλύτερα θα λέγαμε ότι ξανάβγαλε στην επικαιρότητα ποδοσφαιρικές αξίες και δοξασίες για το ρόλο του αθλητισμού, ειδικότερα του ποδοσφαίρου, στην ανάδειξη νέων από φτωχά περιβάλλοντα. Αυτό, ασφαλώς, δεν ισχύει για όλους τους ποδοσφαιριστές. Το ποδόσφαιρο ήταν και παραμένει σε μεγάλο βαθμό λαϊκό άθλημα παρά τις

αλλαγές του κοινού του τις τελευταίες δεκαετίες (Μπρομπερζέ, 2007· Κυπριανός & Χουμεριανός, 2009). Αντίστοιχα, οι ποδοσφαιριστές, παρότι ως ομάδα είναι σχετικά κλειστή και εν μέρει αναπαραγόμενη, είναι, στην πλειονότητά τους, ταπεινής καταγωγής.

Στο Γιούρο 2024 αυτά τα χαρακτηριστικά ξαναβγήκαν στο προσκήνιο ιδιαίτερα για τους νέους αστέρες της Ισπανίας. Στην προκειμένη περίπτωση βγήκε στο προσκήνιο και ένα νέο στοιχείο που ενδεχόμενα να φανεί εντονότερα στο μέλλον, τουλάχιστον στην ισπανική κοινωνία. Η σύνθεση πολλών εθνικών ομάδων στην Ευρώπη, αλλά και τη Βόρεια Αμερική, αντανακλά τις πολύχρονες μεταναστευτικές ροές προς τις χώρες αυτές. Αυτό ήταν ιδιαίτερα εμφανές σε ορισμένες εθνικές: τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ελβετία, σε μικρότερο βαθμό την Αγγλία, τη Σουηδία. Επιπλέον, κάποιες χώρες όπως η Πορτογαλία και η Ολλανδία αντλούσαν αθλητές από πρώην αποικίες τους, τη Βραζιλία η πρώτη, το Σουρινάμ η δεύτερη.

Στην ένταξη παιδιών μεταναστών στις εθνικές ομάδες ποδοσφαίρου προχώρησαν η μία χώρα μετά την άλλη. Σε αντίθεση με το μπάσκετ και -λιγότερο- τον κλασικό αθλητισμό, η Ισπανία ήταν μία από τις χώρες που είχε μέχρι σήμερα ελάχιστους έως καθόλου έγχρωμους ποδοσφαιριστές. Αυτό δεν ανταποκρινόταν στην αξιολογη αριθμητικά παρουσία μεταναστών στη χώρα αυτή από τη βόρεια Αφρική και νησιά της Καραϊβικής. Στο τελευταίο Γιούρο αυτό άλλαξε. Οι δύο προαναφερθέντες ποδοσφαιριστές είναι παιδιά μεταναστών από την Αφρική. Έτσι, και η εθνική Ισπανίας αντανακλά λίγο πολύ τις μεταναστευτικές ροές προς τη χώρα αυτή τις προηγούμενες δεκαετίες. Με άλλα λόγια και η εθνική ομάδα της Ισπανίας, μία χώρα μέχρι τώρα γνωστή για τις τοπικές και εθνοτικές της αντιθέσεις, έγινε πιο πολυπολιτισμική.

Σημάδια των καιρών και των μεταναστευτικών ροών στη γηραιά ήπειρο θα μπορούσε να πει κανείς. Η πίεση της διάκρισης ή οι επιλογές των προπονητών οδηγούν στην κατεύθυνση αυτή. Ωστόσο δεν πρόκειται μόνο γι αυτό. Στις κοινωνίες του θεάματος που ζούμε, με τα συμβατικά ραδιοτηλεοπτικά μέσα του χθες, τις νέες τεχνολογίες και τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης σήμερα, οι επιτυχίες νέων παιδιών από μη προνομιούχα κοινωνικά περιβάλλοντα ή παιδιά μεταναστών αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο ηρωποίησής τους, ανάδειξής τους σε σύμβολα/σημαίες τμημάτων του πληθυσμού, μιας χώρας. Στη δεδομένη συνθήκη, τα σύμβολα αυτά μπορούν, με τη σειρά τους, να λειτουργήσουν θετικά για τη βελτίωση πραγμάτων όσον αφορά την πρόσληψη και την κοινωνική ένταξη των άλλων, των απόκληρων, των «ξένων».

Προφανώς αυτή είναι η μία προοπτική. Σημαντικοί αθλητές με παρεμβάσεις τους και δράσεις συνέβαλαν στην καταπολέμηση προλήψεων και διακρίσεων και

στην ένταξη μειονεκτούντων ομάδων πληθυσμού. Από την άλλη, όμως, αθλητές με διαφορετικές εθνικές και εθνοτικές καταβολές έγιναν μέρος του προβλήματος, ταυτίστηκαν με εθνικιστικές και ακροδεξιές ομάδες. Έτσι, όχι μόνο ακύρωσαν αθλητικές αξίες αλλά και έθρεψαν τα τέρατα του εθνικισμού και των φυλετικών διακρίσεων. Ευτυχώς, βέβαια, οι αθλητές της ομάδες αυτής δεν ήταν και δεν είναι πολλοί.

Σε κάθε περίπτωση, όλες οι αντιπαλότητες, όλες οι αντιπαραθέσεις, με τη μια ή την άλλη μορφή, ποδοσφαιριστών, οπαδών ή δημόσιων προσώπων συνιστούν ταυτοτικές πρακτικές (Ζαϊμάκης, 2013). Για κάποιες μάλιστα ομάδες ανθρώπων, ιδιαίτερα τους περισσότερο εμπλεκόμενους, αυτές οι πρακτικές αποτελούν μέρος της ύπαρξής τους, συνιστούν λόγους ταύτισης με τους μεν και διαφοροποίησης από τους δε. Ο αθλητισμός αλλιώς, το ποδόσφαιρο κατά πρώτον, συνιστά μία απασχόληση και μία δραστηριότητα που νοηματοδοτεί τη ζωή τους.

Βιβλιογραφία

- Ελίας, Ν. & Ντάνιγκ, Ε. (1998). *Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού*. Δρομέας.
- Ζαϊμάκης, Γ. (2013). Ποδόσφαιρο και κοινότητες οπαδών. Αντιπαλότητες και πολιτικές της ταυτότητας. Στο Γ. Ζαϊμάκης & Ν.Γ. Κοταρίδης (Επιμ.), *Ποδόσφαιρο και κοινότητες οπαδών*. Αντιπαλότητες και πολιτικές της ταυτότητας (σελ. 27-58). Πλέθρον.
- Κυπριανός, Π. & Χουμεριανός, Μ. (2009). *Ανατομία των ποδοσφαιρικών παθών*. Διόνικος.
- Μπρομπερτζέ, Κ. (2007). *Ποδόσφαιρο. Σύμβολα, αξίες, φίλαθλοι*. Βιβλιόραμα.

Euro 2024: Sport values and football idols in the society of the spectacle

Pandelis Kiprianos

Abstract

Football was created within British public schools in the mid-19th century. It was a leisure sport for the middle classes' boys. From the beginning of the 20th century, as its audience grew and national championships followed one after the other, football became a popular game, a symbol of the working classes. The culmination of all this was the organization of football matches on a continental and global scale. A few years after the First World War and after the success of the first Olympic Games, the first World Cup was organized in Uruguay in 1930. In the same spirit, the Nations Cups by continent were organized after World War II.

In the era of supranational aggregations, the World Cup and the Euro have emerged as a powerful means of glorifying nations, sometimes nationalism and in some cases authoritarian regimes and ideologies. However, all this goes against the admitted fundamental values of sport that refer to the peaceful coexistence of people, solidarity and the promotion of humanitarian values. The aim of this text is to analyze some aspects of the last Euro in German stadiums in 2024 in the light of this hiatus.

Keywords: Euro 2024, sport values, football idols, spectacle